

Wszystkie drogi prowadzą do lasu

Ćwiczenie Wszystkie drogi prowadzą do lasu jest bardziej rozbudowaną wersją ćwiczenia Powiązania i pozwala lepiej poznać związki pomiędzy naszym stylem życia a kondycją lasu i terenów, na których niegdyś rósł las, oraz procesem wytwarzania produktów z surowców leśnych. W trakcie ćwiczenia młodzież może zrozumieć te powiązania, a także poznać swoje miejsce w tym łańcuchu zależności. Uświadomienie sobie ich istnienia to pierwszy krok do podjęcia działań pozytywnie wpływających na sytuację lasów. W podsumowaniu ćwiczenia grupa zastanawia się, jakie konkretne działania może podjąć w tym zakresie.

Cel ćwiczenia: ćwiczenie ma na celu uświadomienie młodzieży, jak wiele przedmiotów codziennego użytku powstaje dzięki wykorzystaniu zasobów leśnych lub terenów, które niegdyś porastał las, oraz wzbudzenie refleksji na temat wpływu naszej konsumpcji na stan lasów w Polsce i na świecie.

Grupa docelowa: ćwiczenie jest przeznaczone dla młodzieży z wyższych klas szkoły podstawowej i starszej.

Materiały:

- kartki papieru i długopisy (po jednym zestawie dla każdej osoby),
- tablice z napisami „drewno”, „owoce lasu”, „uprawy leśne”, „powstały na terenach, które były lasami”,
- mniejsze tablice ze zdjęciami przedmiotów (możesz też przynieść część przedmiotów, a resztę prezentować z użyciem zdjęć): ołówek, książka, drewniana zabawka, szafa, drewniana podłoga, grzyby, jagody, zioła (pokrzywa zwyczajna, mniszek pospolity, melisa lekarska), kukurydza, banany, kawa, samochód, pompa paliwowa (agropaliwa), szampon, czekolada, hamburger, buty sportowe,
- kartki z napisami „tak” i „nie”,

- znak symbolizujący zasadę 3xR.

Wprowadzenie

1. Dobrze znamy podstawowe funkcje lasu: wytwarzanie drewna, produkcja tlenu, oczyszczanie powietrza, dostarczanie przestrzeni do aktywnego wypoczynku i bycia blisko przyrody... Ale z lasami jesteśmy powiązani znacznie gęstszą siecią zależności, niż mogłoby się wydawać na pierwszy rzut oka. Wytwarzanie produktów codziennego użytku często zaczyna się właśnie w lesie lub na terenach, na których niegdyś rósł las. Jakie to produkty? I czy jedząc czekoladę, możemy dbać o las?

[ETAP CYKLU KOLBA: DOŚWIADCZENIE]

2. Poproś, by każda osoba w grupie wypisała na kartce rzeczy, których codziennie używa lub które codziennie je.
3. Następnie poproś, by każdy zaznaczył na swojej liście te przedmioty i produkty spożywcze, które mają związek z lasem. Poproś kilka chętnych osób o zaprezentowanie swoich odpowiedzi.
4. Powiedz wszystkim, że podczas tego ćwiczenia zastanowicie się nad związkiem wielu innych używanych na co dzień przedmiotów z lasami lub z terenami, na których niegdyś rosły lasy.

Praca właściwa

[ETAP CYKLU KOLBA: REFLEKSJA]

5. Powiedz grupie, że zasadniczo wyróżniamy cztery kategorie produktów pozyskiwanych dzięki lasom:
 - a. drewno i przedmioty wykonane z drewna,
 - b. owoce lasu,
 - c. produkty spożywcze i inne pochodzące z upraw na terenach leśnych,
 - d. produkty, które powstały na terenach, które były niegdyś lasami.

6. Ułóż na ziemi tablice symbolizujące każdą z tych kategorii, a następnie pokaż młodzieży karty ze zdjęciami przedmiotów (lub same przedmioty) i zapytaj, do której kategorii należy je przyporządkować. Niektóre produkty, jak np. kawa lub banany, mogą trafić zarówno do grupy trzeciej, jak i czwartej (pod ich uprawy wycina się lasy, ale też można je uprawiać w lasach – mówimy wtedy o agroleśnictwie). Możesz to wytłumaczyć grupie i umieścić ww. produkty na granicy kategorii trzeciej i czwartej.

[ETAP CYKLU KOLBA: GENERALIZACJA]

7. Kiedy już wszystkie przedmioty zostaną przyporządkowane do odpowiednich kategorii, zapytaj młodzież, jaki jest związek poszczególnych grup przedmiotów z lasami. Chętnym do rozmowy pozwól na kreatywność i popełnianie błędów, ale na koniec podaj też te odpowiedzi, o które ci chodziło (niewykluczone, że inne pomysły młodzieży też będą słuszne!).

Jaki jest związek między lasami a...

- ***samochodem*** – w hutach metalu do wyrobu karoserii wykorzystuje się ogromne ilości węgla drzewnego, który niejednokrotnie pochodzi z drzew masowo wycinanych w lasach deszczowych;
- ***pompą paliwową, a w zasadzie agropaliwami*** – ponieważ zapotrzebowanie na agropaliwa jest ogromne (np. w Unii Europejskiej do 2020 roku 7% paliw wykorzystywanych w transporcie ma pochodzić z roślin energetycznych), lasy (głównie w Ameryce Południowej, ale także w samej Europie) są karczowane pod uprawę roślin energetycznych;
- ***szamponem i czekoladą*** – jeśli przeanalizujemy skład wielu kosmetyków i słodczy, prawdopodobnie na liście składników znajdziemy olej palmowy; pod uprawę palmy olejowej (która jest jednocześnie rośliną energetyczną) wycinane są ogromne połacie lasów deszczowych, głównie w Indonezji;

- ***hamburgerem i butami sportowymi*** – krowy, z których mięsa robi się kotlety do hamburgerów, a skóry wykorzystuje do wyrobu m.in. butów sportowych, są często wypasane na pastwiskach powstałych po wykarczowaniu lasów deszczowych.
8. Po tym wyjaśnieniu poproś, by wszystkie osoby wróciły do swoich list z początku zajęć. Czy teraz widzą na nich więcej rzeczy, które mają związek z lasem? Poproś o ich zaznaczenie.
 9. Jakie wnioski płyną z tego ćwiczenia? Między innymi takie, że zależy od lasów w bardzo dużym stopniu – większym, niż nam się może wydawać w pierwszej chwili! Dzięki terenom leśnym powstaje bardzo wiele produktów, których używamy na co dzień. Wiąże się to z dużą presją na tereny leśne, tym bardziej że nie wszędzie lasami zarządza się w sposób tak zrównoważony jak w Polsce. Istnieje wiele obszarów, gdzie prowadzi się tzw. gospodarkę rabunkową, czyli wycina się lasy w tempie, które uniemożliwia ich naturalne odrodzenie, a może też prowadzić do zachwiania równowagi ekologicznej i zniknięcia całego lasu¹.

[ETAP CYKLU KOLBA: ZASTOSOWANIE]

10. Nasz styl życia zależy więc od lasów. Ale czy lasy zależą też od naszego stylu życia? W kolejnej części ćwiczenia zaproponuj młodzieży dyskusję. Wybierz dwa drzewa, z których jedno będzie symbolizowało odpowiedź „tak”, a drugie odpowiedź „nie” (drzewa powinny znajdować się w niezbyt dużej odległości od siebie, a przestrzeń między nimi powinna być w miarę pusta, tak żeby dało się tamtędy swobodnie przechodzić; kartki z napisami „tak” i „nie” możesz w bezpieczny sposób przyczepić do drzew). Powiedz grupie, że za chwilę przeczytasz trzy stwierdzenia, a zadaniem każdej osoby będzie ustosunkowanie się do nich poprzez ustawienie

¹ Więcej na ten temat m.in. w artykułach na portalu „Ziemia na rozdrożu”: *Wycinanie lasów tropikalnych* (<http://ziemianarozdrozu.pl/encyklopedia/49/niszczenie-lasow-tropikalnych>) i *Amazonia na krawędzi* (<http://ziemianarozdrozu.pl/artykul/2871/amazonia-na-krawedzi>) oraz w treści modułów kursu internetowego.

się bliżej drzewa „tak” lub drzewa „nie”. Można ustawiać się w dowolnym miejscu na linii tak-nie i można zmieniać miejsce, jeśli zmieni się zdanie. Po ustawieniu się wszystkich uczestników i uczestniczek zajęć w miejscach odpowiadających ich opinii poproś wybrane osoby o wyjaśnienie, dlaczego stoją w danym miejscu. Dobrze jest dać się wypowiedzieć zarówno osobom stojącym blisko obu drzew, jak i tym, które zajęły miejsce pomiędzy nimi. Wyznaczaj kolejne osoby, tak żeby w danym momencie mówiła tylko jedna.

Uwaga: pamiętaj, że to ćwiczenie ma służyć wyrażeniu opinii – nie ma tu prawidłowych i nieprawidłowych odpowiedzi!

Stwierdzenia, do których młodzież powinna się ustosunkować:

- a. Nawet jeśli przez jeden dzień w tygodniu nie będę jeść mięsa, to nie będzie to miało wystarczająco dużego znaczenia, żeby wpłynąć na stan lasów.
- b. Oszczędzam papier, więc nie muszę robić już nic więcej na rzecz lasów.
- c. Powinniśmy przestać jeść czekoladę, żeby wpłynąć na ograniczenie powierzchni upraw palmy olejowej.

11. Jeśli grupa jest pozytywnie nastawiona i współpracuje, możesz też zaproponować zastanowienie się nad konkretnymi działaniami, które każdy i każda z nas może podjąć na rzecz ochrony lasów – zarówno tych w Polsce, jak i na świecie. W tym celu zrób wprowadzenie, upewniając się, że wszyscy znają symbol zasady 3xR i

rozumieją, co oznaczają jej poszczególne elementy.

- **Reduce/Ogranicz** – Czy rzeczywiście akurat tego potrzebuję? Czy potrzebuję tego aż tak wiele?
- **Reuse/Użyj ponownie** – Czy muszę sięgać po nowe? Czy mogę to wykorzystać jeszcze w inny sposób?
- **Recycle/Poddaj recyklingowi** – Czy mogę to poddać recyklingowi? Co się stanie, jeśli to wyrzucę?

Powiedz, że można też dodać czwartą zasadę, która jest bardzo ważna dla stanu lasów:

- **Rethink/Przemysł** – Jak wyprodukowano ten przedmiot? Jak ta usługa, którą chcę nabyć wpływa na środowisko? Kto naprawdę poniósł koszty produkcji?

12. Zapytaj młodzież, która z zasad 3xR lub 4xR wydaje jej się najciekawsza, a następnie poproś o podzielenie się na grupy skupiające sympatyków danej zasady. Daj każdej z grup 5–10 minut na wymyślenie jak największej liczby działań, które każdy i każda z nich może podjąć właśnie w tym obszarze. Przypomnij grupom, że mogą szukać inspiracji w listach przedmiotów stworzonych na początku zajęć. Pomysły możecie zapisywać na kartkach.

13. Poproś każdą grupę o podanie lub odczytanie kilku najciekawszych pomysłów. Jeśli któraś z zasad nie przyciągnie nikogo, możesz w podsumowaniu dorzucić kilka własnych pomysłów odnoszących się do tej zasady. Pamiętaj, żeby pojawiła się informacja, że – zwłaszcza w przypadku produktów higienicznych – oprócz ograniczenia ich zużycia, warto też sprawdzić, czy materiały, z których je wykonano, pochodzą z certyfikowanych źródeł² lub nawet zrobić je samodzielnie w domu.

Podsumowanie

14. W podsumowaniu całego ćwiczenia poproś kolejno każdą z osób o dokończenie zdania „Las jest dla mnie jak...”.

² Więcej informacji na temat certyfikatów znajdziesz w trzecim module kursu.